

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Hotărâre tradusă și redactată de către Direcția agent guvernamental.
Ea poate suferi modificări de formă.*

SECȚIA A DOUA

CAUZA LUCA v. REPUBLICA MOLDOVA

(Cererea nr. 55351/17)

HOTĂRÂRE

Art. 3 (material și procedural) • Obligații pozitive • Eșecul autorităților naționale de a proteja reclamanta împotriva violenței în familie • Eșecul de a realiza o evaluare autonomă, proactivă și comprehensivă a riscului de violență recurentă împotriva reclamantei • Eșecul de a întreprinde măsuri operaționale și preventive într-o manieră coordonată pentru a reduce riscul, a proteja reclamanta și a condamna comportamentul agresorului • Pasivitatea autorităților în fața maltratării serioase a permis continuarea acesteia • Investigație inefficientă • Eșecul de a investiga acuzațiile credibile de violență fizică și psihologică și de a asigura urmărirea penală și pedepsirea agresorului fără întârzieri nejustificate

Art. 8 • Obligații pozitive • Viața de familie • Eșecul autorităților naționale de a întreprinde măsuri prompte pentru a sprijini reclamanta în menținerea contactului cu copiii, lăsând-o să-și apere drepturile de una singură • Eșecul de a lua în considerare incidentele de violență în familie la determinarea drepturilor de vizită a copilului

Art. 14 (+ Art. 3) • Discriminare • Acțiunile autorităților naționale au tolerat violența în familie, reflectând o atitudine discriminatorie față de reclamantă în calitate de femeie • Măsurile de protecție păreau să fi fost respinse prin folosirea declarațiilor și a motivelor discriminatorii, având în vedere condamnarea penală a agresorului pentru aceleași fapte cinci ani mai târziu

STRASBOURG

17 octombrie 2023

DEFINITIVĂ
17 ianuarie 2024

*Această hotărâre a devenit definitivă în conformitate cu Articolul 44 § din
Convenție. Ea poate suferi modificări de formă.*

© Această traducere îi aparține Direcției agent guvernamental din cadrul Ministerului Justiției al Republicii Moldova. Originalul se găsește în baza de date HUDOC. Orice preluare a textului se va face cu următoarea mențiune: „Traducerea acestei hotărâri a fost efectuată de către Direcția agent guvernamental din cadrul Ministerului Justiției al Republicii Moldova”.

În cauza Luca v. Republica Moldova

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a doua), întrunită într-o Cameră compusă din:

Arnfinn Bardsen, *Președinte*,

Jovan Illievski,

Egidijus Kūris,

Saadet Yüksel,

Lorraine Schembri Orland,

Diana Sârcu,

Davor Derenčinović, *judcători*,

și Hasan Bakirci, *Grefier al Secției*,

Având în vedere:

cererea (nr. 55351/17) *versus* Republica Moldova, depusă la Curte la 24 iulie 2017 în conformitate cu Articolul 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”) de către o cetățeană moldoveană, dna Lilia Luca („reclamanta”);

decizia de a comunica plângerea Guvernului Republicii Moldova („Guvernul”);

observațiile părților;

Deliberând în privat la 26 septembrie 2023,

Pronunță următoarea hotărâre, adoptată la aceeași dată:

INTRODUCERE

1. Prezenta cauză se referă la pretinsul eșec al autorităților moldovenești de a proteja reclamanta împotriva violenței în familie și de a-i acorda sprijinul necesar în menținerea contactului cu copiii ei. Reclamanta s-a bazat pe Articolele 3, 8 și 14 din Convenție.

ÎN FAPT

2. Reclamanta s-a născut în anul 1978 și locuiește în Chișinău. Ea a fost reprezentată de către dl A. Postică și dna L. Potîng, avocați în Chișinău.

3. Guvernul a fost reprezentat de către Agentul său la acel moment, dl O. Rotari.

4. Circumstanțele cauzei pot fi rezumate după cum urmează.

5. Reclamanta și A.I. locuiau în calitate de cuplu necăsătorit în Italia, unde în anul 2006 s-au născut cei doi copii ai lor, iar ei s-au căsătorit. În anul 2012, A.I. s-a întors cu copiii în Republica Moldova. Reclamanta a rămas în Italia pentru a lucra să întrețină familia, trimițând bani în Republica Moldova înainte de a li se alătura acolo în anul 2015.

I. CIRCUMSTANȚELE ȘI PROCEDURILE REFERITOARE LA VIOLENȚA ÎN FAMILIE

6. Potrivit reclamantei, A.I. a început să o abuzeze psihologic și fizic în luna octombrie 2015. Ulterior, ea a raportat două incidente de violență fizică care au avut loc la 13 iulie și 4 noiembrie 2016, precum și abuz verbal, hărțuire și abuz emoțional din partea lui A.I., care i-a încurajat pe copii să aibă o atitudine negativă față de ea și care a deconectat toate utilitățile din casa lor, făcând imposibilă șederea reclamantei acolo.

7. Autoritățile naționale au examinat aceste alegații în proceduri paralele, după cum sunt descrise mai jos.

A. Procedurile conform Legii nr. 45 cu privire la violența în familie

8. La 1 august 2016 reclamanta a solicitat o ordonanță de protecție pentru ea și cei doi copii ai săi. În cererea sa, ea a notat că din luna octombrie 2015 exista un istoric de violență fizică și psihologică, inclusiv în prezența copiilor, și un caz recent de violență fizică la 13 iulie 2016.

9. La 2 august 2016 Judecătoria Ialoveni a admis cererea sa și a emis o ordonanță de protecție pentru nouăzeci de zile, perioadă în care A.I. era obligat să părăsească locuința lor comună, să se abțină de la orice contact cu reclamanta sau copiii și să stea la o distanță de cel puțin 50 m de ei. La 27 octombrie 2016, Curtea de Apel Chișinău a menținut ordonanța de protecție.

10. Reclamanta s-a plâns poliției și serviciilor de protecție a copilului la 24 august și la 2 și 5 septembrie 2016. În particular, ea a susținut că A.I. nu respectase obligația de a păstra distanța de 50 m, deoarece se mutase cu sora lui, care, deși avea o intrare separată, locuia în cealaltă parte a aceleiași case ca și reclamanta. Ea a notat presiunile psihologice din partea lui A.I. la care fuseseră expuși copiii și că ultimii se mutaseră cu el la 22 august 2016, în timp ce A.I. continua să-și exprime opiniile negative față de ea în prezența copiilor. De asemenea, reclamanta s-a plâns că A.I. îi luase lucrurile personale din casă în absența ei și le-a aruncat în garaj, blocându-i accesul la ele. Ea a susținut că nici poliția, nici asistența socială și nici serviciile de protecție a copilului nu monitorizaseră dacă ordonanța de protecție fusese respectată. La 10 octombrie 2016, reclamanta a solicitat intervenția poliției, menționând, printre altele, că A.I. manipula copiii pentru a le forma o opinie negativă față de ea, că i-a luat lucrurile din casă în lipsa ei și că la 12 septembrie 2016 el a întrerupt accesul la apă în partea casei unde locuia reclamanta, iar ea continua să se afle în imposibilitatea de a o reconecta. La 15 noiembrie 2016 reclamanta s-a plâns în mod explicit poliției că A.I. îi împiedica accesul său la copii.

11. La 24 octombrie 2016 poliția a răspuns că faptele descrise de către reclamantă nu fuseseră confirmate și că la 7 octombrie 2016 procurorul refuzase să inițieze urmărirea penală (a se vedea detalii la paragraful 22). În privința abuzului emoțional la care a fost supusă reclamanta de către A.I., întrerupând contactul ei cu copiii, poliția s-a referit, printre altele, la refuzul

autorității de protecție a copilului din 15 septembrie 2016 de a stabili un grafic de întrevederi (a se vedea paragraful 30 de mai jos).

12. La 31 octombrie 2016 reclamanta a solicitat prelungirea ordonanței de protecție, făcând referire la neexecutarea de către A.I. a măsurilor din ordonanța de protecție din 2 august 2016 și la abuzul emoțional și hărțuirea continuă din partea lui, prin manipularea copiilor împotriva ei și întreruperea accesului la apă în domiciliul său.

13. La 2 noiembrie 2016 Judecătoria Ialoveni a respins cererea reclamantei. Instanța a concluzionat că reclamanta nu prezentase probe privind neexecutarea ordonanței de protecție. Instanța a notat:

„Neînțelegerile familiale apărute între soți nu pot fi folosite ca pretext pentru prelungirea ordonanței de protecție față de [reclamantă] și copii, care în prezent locuiesc cu tatăl lor, [A.I.]. Prin ordonanțele de neîncepere a urmăririi penale din 7 octombrie 2016 (...) s-a constatat faptul că conflictele între soți poartă un caracter familial fără elemente de violență.”

Recursul reclamantei împotriva acestei încheieri a fost respins la 24 ianuarie 2017 de către Curtea de Apel Chișinău, care a menționat că reclamanta nu prezentase probe care ar demonstra caracterul neschimbat al comportamentul lui A.I. și persistența riscului de a fi supusă violenței în familie din partea lui.

14. La 4 noiembrie 2016 reclamanta a fost agresată fizic de către A.I. în casa ei. Raportul de constatare medico-legală întocmit în aceeași zi stabilea două echimoze pe frunte de 2.8 cm pe 2.5 cm și 2.9 cm pe 2.5 cm, precum și echimoze pe mâini (cea mai mare măsurând 1.9 cm pe 1.7 cm) și pe fese (măsurând 2.0 cm pe 1.5 cm). Rănile au fost calificate ca fiind minore. Reclamanta a fost internată în spital pentru opt zile cu diagnosticul de comotie cerebrală.

15. Reclamanta a solicitat repetat eliberarea unei ordonanțe de protecție împotriva lui A.I., făcând referire, pe lângă motivele invocate anterior, la agresiunea fizică din 4 noiembrie 2016. Adicional restricțiilor impuse mai devreme, ea a mai solicitat ca A.I. să fie obligat să-i acopere costurile medicale și să participe la un program de tratament medical obligatoriu, iar copiii să fie imediat întorși la ea până la încheierea procesului.

16. La 10 noiembrie 2016, Judecătoria Ialoveni a respins cererea ei, din motivul lipsei de probe, reținând următoarele:

„Instanța de judecată consideră necesar de a respinge cererea de prelungire a ordonanței [de protecție], deoarece faptele descrise și actele anexate nu sunt suficiente pentru confirmarea nerespectării de către [A.I.] a restricțiilor aplicate prin ordonanța de protecție din 2 august 2016 și a agresivității lui după expirarea ordonanței. Mai mult, concluziile autorității [de protecție a copilului] și declarațiile recente ale copiilor, care scriu direct că doresc să locuiască cu tata, dar nu cu mama, indică cu precizie că [reclamanta] dorește să folosească circumstanțele stabilite în actele judecătorești de aplicare a măsurilor de protecție, care de fapt nu-i sunt necesare în litigiile sale patrimoniale și în litigiul privind desfacerea căsătoriei și stabilirea domiciliului copiilor minori, toate aflate în examinare

HOTĂRÂREA LUCA v. REPUBLICA MOLDOVA

la Judecătoria Ialoveni. De asemenea, faptul pornirii urmăririi penale [împotriva lui A.I.] pentru domicilierea în casa mamei sale împreună cu copiii minori, care se află la o distanță necalculată de autorități de casa pe care a părăsit-o, în lipsa constatării de către executorul judecătoresc a neexecutării ordonanței anterioare de protecție, este un element de concertare a comportamentului [reclamantei] care subminează și veridicitatea circumstanțelor apariției la 4 noiembrie 2016 a leziunilor corporale neînsemnate la aceasta.

Mai mult ca atât, măsurile de protecție solicitate de [reclamantă], prin conținutul său, sunt extrem de agresive și dure, depășind consecințele unei condamnări pe litigii similare și sunt aplicabile doar persoanelor care au maltratată apropiatul lor pe o durată îndelungată, unde violența a fost constatată de autorități, dar nu din momentul apariției litigiului privind desfacerea căsătoriei sau stabilirea domiciliului copiilor.

Este de remarcat faptul că reclamanta nu a prezentat nicio probă care să confirme că față de ea și copiii săi, [A.I.] a aplicat violența înainte de intenția de a desface căsătoria.”

Reclamanta a contestat încheierea, însă fără succes.

17. La 9 februarie 2017 reclamanta a depus o nouă cerere pentru emiterea unei ordonanțe de protecție, inclusiv o cerere ca A.I. să fie obligat să reconecteze accesul la apă, energie electrică și gaz, și să se abțină să o insulte prin cuvinte sau gesturi. Ea a făcut referire la procesul penal intentat împotriva lui A.I. pentru încălcarea ordonanței de protecție și violența psihologică asupra copiilor (a se vedea paragrafele 23 și 44 de mai jos) și la lipsa oricăror alte măsuri de protecție. Ea a notat că abuzul fizic anterior și hărțuirea continuă se manifestau prin întoarcerea copiilor împotriva ei și întreruperea accesului la apă și energie electrică.

18. La 13 februarie 2017 Judecătoria Hâncești a respins cererea, invocând lipsa violenței în familie și a oricărui pericol iminent de violență fizică. Decizia prevedea următoarele:

„[Reclamanta] și [A.I.] sunt în proces de divorț și locuiesc separat. [Reclamanta] a recunoscut că [A.I.] o evită în permanență și nu dorește să discute cu ea. Ultima dată el a aplicat violența fizică la 4 noiembrie 2016. Instanța menționează însă că asupra pretinselor acțiuni violente care ar fi fost săvârșite de [A.I.] la 4 noiembrie 2016, instanța de judecată deja s-a expus printr-o decizie definitivă și irevocabilă prin care cererea reclamantei a fost respinsă.

(...) Deși reclamanta solicită aplicarea măsurilor de protecție în privința copiilor, ea nu a prezentat absolut nicio probă ce ar confirma faptul că pretinsul agresor aplică violența psihică, fizică sau de alt gen asupra copiilor săi. (...) Mai mult ca atât, prin Avizul-concluzie nr. 1299 din 10 noiembrie 2016, Direcția Asistență Socială și Protecție a Familiei Ialoveni a recomandat instanței de judecată să stabilească domiciliul copiilor minori cu tatăl lor, [A.I.].

Mai mult ca atât, măsurile de protecție solicitate de [reclamantă], prin conținutul lor, depășesc cadrul legal, or nici Codul de procedură civilă și nici Legea nr. 45 din 1 martie 2007 cu privire la combaterea și prevenirea violenței în familie nu prevăd asemenea măsuri ca obligarea agresorului de a crea condiții necesare pentru a locui într-un imobil prin conectarea apei, luminii, gazoductului, de a nu aplica violența psihică față de membrii familiei, obligarea agresorului să nu insulte victima prin vorbe și gesturi.

Din conținutul explicațiilor reclamantei, instanța de judecată conchide că aceasta de fapt își manifestă dezacordul față de situația în care nu poate să contacteze cu copiii.

Însă, în acest caz a fost stabilit un grafic de întreveneri a părinților cu copiii minori, care urmează a fi respectat de către ambii părinți. În caz contrar, reclamanta poate apela la alte pârghii legale pentru a-și apăra drepturile și interesele, și nu la cereri de eliberare a ordonanței de protecție.”

19. Reclamanta a contestat încheierea, susținând că A.I. fusese violent din momentul expirării ordonanței de protecție anterioare, în special în timpul incidentului din 4 noiembrie 2016, și că formarea unei atitudini negative a copiilor față de ea era o formă de violență psihologică împotriva ei. Reclamanta a susținut că graficul de întreveneri stabilit la 26 ianuarie 2017 nu fusese respectat, deoarece A.I. continua să împiedice copiii să se întâlnească cu ea, sub pretextul că ei refuzau să o vadă.

20. La 13 aprilie 2017 Curtea de Apel Chișinău a respins recursul declarat de către reclamantă, concluzionând că ea nu fusese supusă violenței fizice sau psihologice. Instanța a stabilit că inițierea procesului penal în sine nu era o probă suficientă pentru a demonstra violența, deoarece, în lipsa unei hotărâri definitive și irevocabile, A.I. era prezumat nevinovat. De asemenea, instanța a respins argumentele reclamantei referitoare la violența psihologică, reținând că legea prevedea o procedură diferită pentru exercitarea dreptului la întreveneri, iar plângerile ei adresate poliției, referitoare la limitarea accesului la domiciliul său, erau irelevante în lipsa unei decizii adoptate de către autoritățile competente. Deși a constatat că reclamanta nu mai locuia cu A.I. și că cei doi erau în proces de divorț, instanța a subliniat că părțile nu trebuie să folosească procesul privind protecția împotriva violenței domestice drept „mijloc de răzbunare”.

B. Procesul penal

21. La 13 iulie 2016 reclamanta s-a plâns la poliție în legătură cu abuzul fizic din partea lui A.I. Poliția a refuzat să pornească o urmărire penală, dar l-a sancționat pe A.I. cu o amendă de 500 de lei (MDL – echivalentul a aproximativ 23 de euro (EUR)) pentru vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale (art. 78 alin. (3) din Codul contravențional). La 28 iulie 2017 Judecătoria Hâncești a admis contestația depusă de către A.I. și a casat decizia, concluzionând că amenda fusese aplicată contrar procedurii și că poliția nu a reușit să demonstreze comiterea pretensei contravenții. Reclamanta a contestat hotărârea, dar recursul său a fost respins.

22. În replică la plângerile reclamantei (a se vedea paragraful 10 de mai sus), la 7 octombrie 2016 procurorul a refuzat pornirea urmăririi penale. Procurorul a notat, printre altele, opinia lui A.I. că neînțelegerile familiale erau frecvente și, în esență, rezultau din presupusa infidelitate a reclamantei, și că copiii rămăseseră cu mama lor timp de o singură zi după ce el plecase, iar apoi au refuzat să mai rămână cu ea, chiar dacă A.I. nu i-a împiedicat niciodată să păstreze contactul cu mama lor. Procurorul a concluzionat că părțile erau în proces de desfacere a căsătoriei și că neînțelegerea dintre ei era

de natură civilă, urmând a fi soluționată fie pe cale amiabilă, fie pe cale judiciară. Reclamanta a atacat această ordonanță, invocând aspectele referitoare la violența psihologică și abuzul emoțional prin împiedicarea ei de a contacta cu copiii. Procurorul ierarhic superior a respins contestația sa. La 7 decembrie 2016 judecătorul de instrucție din Ialoveni a respins recursul ulterior al reclamantei, deoarece cererea nu era semnată.

23. La 2 noiembrie 2016 poliția din Ialoveni a inițiat urmărirea penală împotriva lui A.I. pentru neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție din 2 august 2016 (art. 320¹ din Codul penal), în particular pentru eșecul său de a sta la o depărtare de cel puțin 50 m de la reclamantă și de a nu contacta cu ea.

24. La 24 noiembrie 2016 poliția din Ialoveni a inițiat urmărirea penală împotriva lui A.I. pentru violență în familie (art. 201¹ alin. (1) lit. (a) din Codul penal), în particular pentru vătămarea ușoară a integrității corporale a reclamantei.

25. Cele două dosare penale (pentru violență în familie și pentru neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție) au fost conexe.

26. Procurorul a solicitat măsuri de protecție în contextul acestui proces, însă la 24 februarie 2017 Judecătoria Hâncești a respins cererea ca fiind neîntemeiată. Instanța a concluzionat:

„Acțiunile de agresiune psihologică imputate lui [A.I.] nu au fost confirmate în ședința de judecată, iar din materialele și explicațiile părților nu s-a depistat existența violenței în familie și nici existența unui pericol iminent de comitere a violenței fizice în privința [reclamantei]. (...)

În conformitate cu [Articolul 8 din Convenție] și cu situația de fapt în procesul penal, instanța de judecată consideră inadmisibil și [ne]necesar amestecul statului în persoana autorităților sale competente în viața privată și de familie a [soților] (...), deoarece nu s-a constatat prin probe pertinente și concludente că A.I. este agresorul în familie, prin comportamentul său pe care l-a caracterizat [reclamanta], pentru ca instanța să aplice față de el [măsuri de protecție].”

27. La 14 noiembrie 2019 Judecătoria Hâncești l-a condamnat pe A.I. pentru ambele capete, aplicându-i pedeapsa cu închisoare pe un termen de doi ani și trei luni, cu suspendare pentru o perioadă de doi ani. Instanța a interpretat abuzul fizic din 4 noiembrie 2016 ca violență în familie și a constatat că A.I. încălcăse ordonanța de protecție din 2 august 2016 prin nerespectarea obligației de a păstra o distanță de 50 m de la reclamantă și de a nu contacta cu ea. Instanța a dispus ca A.I. să achite reclamantei 3.000 MDL (echivalentul a 154 EUR) în calitate de prejudiciu material, 15.000 MDL (echivalentul a 770 EUR) în calitate de prejudiciu moral și 7.000 MDL (echivalentul a 360 EUR) pentru cheltuieli judiciare. Reclamanta nu a contestat sentința. Contestațiile ulterioare ale lui A.I. au fost respinse definitiv la 15 septembrie 2021 de către Curtea Supremă de Justiție.

II. CIRCUMSTANȚELE ȘI PROCEDURILE REFERITOARE LA DREPTUL LA ÎNTREVEDERI

28. La 22 august 2016, în timp ce ordonanța de protecție din 2 august 2016 era încă în vigoare, copiii reclamantei s-au mutat cu A.I. și au încetat să mai răspundă la apelurile reclamantei.

29. La 5 septembrie 2016 reclamanta a solicitat Direcției Asistență Socială și Protecție a Familiei („autoritatea de protecție a copilului”) să stabilească un grafic de întreveneri care i-ar permite să petreacă la fel de mult timp cu copiii săi, cum petrecea A.I. În solicitarea ei, reclamanta s-a referit la ordonanța de protecție din 2 august 2016 și la contextul violenței în familie, în care copiii asistaseră la abuzul verbal și atitudinea negativă a lui A.I. împotriva ei.

30. La 15 septembrie 2016 autoritatea de protecție a copilului a emis o opinie consultativă în care a refuzat să stabilească un grafic de întreveneri, după cum urmează:

„La 13 septembrie 2016 (...) [A.I.] a comunicat că este în totalitate de acord cu cererea depusă de [reclamantă], considerând că copiii (...), la dorința lor, au dreptul să comunice cu ambii părinți, indiferent cu cine locuiesc, dar decizia le aparține. (...)”

La 13 septembrie 2016, în prezența specialistului principal în protecția drepturilor copilului (...), [unul dintre copii] a depus declarație, prin care comunică faptul că nu dorește să locuiască cu mama, din motiv că pe timpul conviețuirii împreună îi înclua în casă, dar dorește să locuiască cu tata. [Al doilea copil] a depus declarație, prin care se comunică faptul că dorește să locuiască cu tata, motivând că tata are grijă de ei, când erau bolnavi tatăl nu dormea, îi învăța să scrie, pe când mama venea târziu acasă, nu se interesa dacă au făcut temele, nu se interesa de viața copiilor, nu dorea să le dea cheile, le lua cheile și telefoanele cu forța, i-a încluiat în casă pentru a nu merge la tata.

Având în vedere cele expuse, DASPF, în conformitate cu prevederile art. 54 și art. 64 alin. (1) și (2) din Codul familiei, art. 8 alin. (2) și (17) din Legea nr. 338 din 15 decembrie 1994 privind drepturile copilului, declarațiile copiilor, acționând în interesul superior al copiilor, se abține de la întocmirea unui grafic de întreveneri (...).

(...) părinții își vor onora obligațiile de întreținere și educație adecvată a copiilor (...).”

31. Reclamanta a contestat decizia, argumentând că opiniile copiilor rezultau anume din influența negativă a lui A.I. asupra lor și că ea era pedepsită pentru că nu fusese alături de copiii săi din 2013 până în 2015, atunci când lucrase în Italia pentru a susține întreaga familie. Ea a notat că autoritatea de protecție a copilului nu explicase cum anume contactul copiilor cu mama lor era împotriva intereselor lor sau cum ea putea să-și exercite drepturile părintești, neavând un contact cu copiii.

32. La 11 noiembrie 2016 Judecătoria Ialoveni a admis cererea reclamantei și a dispus stabilirea unui grafic de întreveneri de către autoritatea de protecție a copilului.

33. La 21 noiembrie 2016 reclamanta a solicitat școlii copiilor să o informeze dacă psihologul școlar acordase asistență copiilor în vederea restabilirii contactului cu mama lor sau a diminuării efectelor provocate de

experiența de a fi martori la violența în familie și a cerut să-i fie prezentată o copie a evaluării lor psihologice.

34. În ceea ce pare a fi un răspuns, la 24 noiembrie 2016 directorul școlii a confirmat că reclamanta a participat în mod regulat la diferite activități școlare, inclusiv la adunările părintești, și că la 16 noiembrie 2016 A.I. ceruse administrației școlii să se asigure că mama copiilor „nu-i afectează emoțional pe copii prin prezența sa la ore și activități extra-curriculare”.

35. La cererea reclamantei și cu referire la hotărârea judecătorească din 11 noiembrie 2016, la 26 ianuarie 2017 autoritatea de protecție a copilului a stabilit un grafic de întreveneri, conform căruia copiii urmau să petreacă timpul cu reclamanta în fiecare săptămână pară.

36. Cu toate acestea, la 9 februarie 2017 reclamanta s-a plâns poliției că la 30 ianuarie 2017 A.I. refuzase să respecte graficul de întreveneri. În răspunsul său, poliția a afirmat că A.I. nu era de vină, deoarece copiii au fost cei care în mod voluntar și-au exprimat dorința de a-și petrece timpul doar cu tatăl lor. Solicitățile ulterioare de asistență ale reclamantei s-au soldat cu răspunsuri similare, *id est* că era la latitudinea copiilor de a decide când și cu care dintre părinți să locuiască.

37. La 8 mai 2017, de ziua de naștere a copiilor, reclamanta s-a plâns poliției că A.I. plecase cu copiii și nu-i răspundea la telefon, lipsind-o de orice posibilitate de a le ura copiilor la mulți ani și de a le oferi cadouri. În răspunsul său, poliția a confirmat circumstanțele descrise de către reclamantă, dar au redirecționat-o către autoritatea de protecție a copilului.

38. La 23 mai 2017 reclamanta a solicitat prezența unui specialist în protecția copilului pentru a-i facilita contactul cu copiii în timpul unei vizite la școală. Raportul autorității de protecție a copilului după vizita respectivă prevede următoarele:

„Vizita a fost planificată în colaborare cu [administrația școlii] și a fost asigurat un spațiu separat pentru întrevenera mamei cu copiii. Copiii au reacționat negativ la vederea mamei și nu au dorit să comunice cu aceasta, spunând că nu doresc să o vadă. [I.E.] era tăcut, [I.A.] și-a exprimat nemulțumirea revoltător, spunând că el nu va sta în [încăpere] atâta timp cât mama este prezentă. Atunci, [reclamanta] a ieșit din birou, iar copiii au rămas să discute cu specialistul principal în protecția drepturilor copilului. Fiind întrebat de ce nu dorește să comunice cu mama, [I.A.] a răspuns că mama lor e rea și că ea nu are nevoie de ei, tata e cel care i-a crescut pe când mama venea la ore târzii acasă. Copiii au menționat că nu vor merge cu mama și nici nu vor comunica cu ea, confirmând că este dreptul lor să o facă și sub nici o formă nu pot fi impuși de nimeni. În timpul vizitei, [reclamanta] a adus daruri copiilor, dar aceștia nu au vrut să le primească.”

39. Potrivit Guvernului, la 18 septembrie 2017 a fost format un grup de lucru pentru a identifica soluțiile de restabilire a contactului dintre reclamantă și copiii săi. Grupul era constituit din reprezentanți ai autorității de protecție a copilului, un psiholog din partea serviciului de protecție socială și reprezentanți ai Centrului Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (o organizație non-guvernamentală) și ai serviciului de asistență

psihopedagogică. Grupul de lucru recomanda implicarea unui psiholog profesionist care să aibă ședințe separate cu copiii, apoi, treptat, cu părinții. În același timp, grupul a recomandat ca părinții să urmeze ședințe de terapie familială. Curtea nu primit nicio informație documentară referitoare la activitatea acestui grup de specialiști.

III. PROCESUL DE DIVORȚ

40. La 19 iulie 2016 A.I. a inițiat procesul de divorț, solicitând custodia copiilor și întreținerea din partea reclamantei.

41. La 19 iunie 2018 Judecătoria Hâncești a acordat divorțul și a stabilit domiciliul copiilor cu tatăl lor, respingând cererea reclamantei de a obține custodia. Hotărârea a devenit definitivă și irevocabilă la 7 martie 2018, după ce Curtea de Apel Chișinău a respins apelul reclamantei din motivul nerespectării cerințelor formale.

IV. ALTE CIRCUMSTANȚE

42. La 14 decembrie 2016 Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii a confirmat reclamantei că specialiștii săi avuseseră o ședință cu ea și copiii la 16 august 2016, în cursul căreia o evaluare primară indica un atașament pozitiv al copiilor față de mamă. Următoarele cinci ședințe au avut loc doar cu reclamanta, deoarece copiii nu s-au putut prezenta. Specialiștii au evaluat-o pe reclamantă ca prezentând semne specifice de violență în familie și ca fiind profund afectată de lipsa contactului cu copiii.

43. La 16 decembrie 2016 reclamanta a depus o plângere penală împotriva lui A.I., acuzându-l de abuzul psihologic al copiilor. Ea a notat că la 16 august 2016, împreună cu copiii, consultaseră un psiholog, deoarece era deja îngrijorată de impactul pe care A.I. îl avea asupra lor. Deși psihologul confirmase la acel moment relația pozitivă pe care o aveau copiii cu reclamanta, următoarele ședințe nu au avut loc, deoarece A.I. îi împiedica pe copii să participe. În timp, copiii au început să fie agresivi față de reclamantă și familia ei.

44. La 19 ianuarie 2017 a fost pornită o urmărire penală în privința lui A.I. pentru violență în familie prin izolarea și intimidarea copiilor (art. 201¹ alin. (2) lit. (a) din Codul penal). În luna iunie 2017, în cursul aceluși proces, ofițerul de urmărire penală a concluzionat că autoritatea de protecție a copilului ar trebui să acționeze în calitate de reprezentant legal al copiilor, nu al reclamantei, față de care copiii manifestaseră o atitudine negativă. Reclamanta a contestat această decizie, însă fără succes.

45. Potrivit Guvernului, procesul a fost încetat la 30 martie 2018, după ce două rapoarte de expertiză judiciară au constatat că copiii nu manifestau semne de traumă psihologică sau consecințe ale acesteia.

CADRUL JURIDIC RELEVANT

I. LEGISLAȚIA INTERNĂ RELEVANTĂ

46. Prevederile relevante din Legea nr. 45 din 1 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, la data producerii evenimentelor, stabileau următoarele:

Articolul 2. Noțiuni principale

„(...)

violență în familie – acte de violență fizică, sexuală, psihologică, spirituală sau economică, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare ale altei persoane, inclusiv amenințarea cu asemenea acte [de violență], comise de către un membru de familie în privința altui membru al aceleiași familii, prin care s-a cauzat victimei prejudiciu material sau moral;

violență psihologică – impunere a voinței sau a controlului personal, provocare a stărilor de tensiune și de suferință psihică prin ofense, luare în derâdere, înjurare, insultare, poreclire, șantajare, distrugere demonstrativă a obiectelor, prin amenințări verbale (...)

Articolul 15. Măsurile de protecție

„(1) Instanța de judecată emite, în douăzeci și patru de ore de la primirea cererii, o ordonanță de protecție, prin care poate oferi asistență victimei și copiilor ei, aplicând agresorului următoarele măsuri:

a) obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor;

b) obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, excluzând și orice contact vizual cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea;

c) interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea;

d) interzicerea să se apropie de anumite locuri: locul de muncă al victimei, locul de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată le frecventează;

e) obligarea, până la soluționarea cazului, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima;

f) obligarea de a plăti cheltuielile și daunele cauzate prin actele sale de violență, inclusiv cheltuielile medicale și cele de înlocuire sau reparare a bunurilor distruse sau deteriorate; [prevedere exclusă printr-o modificare care a intrat în vigoare la 16 septembrie 2016]

HOTĂRÂREA LUCA v. REPUBLICA MOLDOVA

g) limitarea dispunerii unilaterale de bunurile comune;

h) obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reducerea violenței sau dispariția ei;

i) stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori;

j) interzicerea de a păstra și purta armă.

(2) Ordonanța de protecție se comunică imediat subdiviziunii teritoriale ale poliției din raza unității administrativ-teritoriale în care își are domiciliul agresorul, care asigură informarea neîntârziată a agresorului despre măsurile aplicate. În cazul eliberării ordonanței de protecție în privința copilului, este informată și autoritatea tutelară teritorială.

(3) Măsurile de protecție prevăzute la alin. (1) se aplică pe un termen de până la 3 luni, pot fi revocate în condițiile prezentei legi și pot fi prelungite în cazul unei cereri repetate sau al nerespectării condițiilor prevăzute în ordonanța de protecție.

(4) Aplicarea măsurilor de protecție nu împiedică inițierea procedurii de divorț, partajării averii comune, decăderii din drepturile părintești, luării copilului fără decădere din drepturile părintești și altor acțiuni prevăzute de legislația în vigoare.

(4¹) Pe perioada acțiunii ordonanței de protecție, exercitarea drepturilor părintești rămâne pe seama părintelui-victimă. La solicitarea părintelui-agresor, vizitarea copilului poate avea loc în temeiul unui grafic aprobat de către autoritatea tutelară teritorială. [prevvedere inclusă în baza unei modificări intrate în vigoare la 16 septembrie 2016]”

47. La data faptelor, prevederile relevante din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, intrat în vigoare în baza Legii nr. 255 din 30 mai 2003, stabileau următoarele:

Articolul 318³. Examinarea cererii

(1) După primirea cererii, instanța de judecată contactează imediat poliția de sector de la locul aflării agresorului și solicită informarea acestuia despre procedura inițiată.

(2) Declarația independentă a victimei este suficientă pentru emiterea ordonanței de protecție în caz de pericol iminent de comitere a violenței fizice. Instanța de judecată poate solicita, după caz, organului de asistență socială sau poliției prezentarea unui raport de caracterizare a familiei vizate și a agresorului. Instanța de judecată poate solicita și alte acte necesare pentru examinarea cererii. (...)”

Articolul 318⁵. Prelungirea și revocarea ordonanței de protecție

„(1) Termenul măsurilor de protecție poate fi prelungit de instanța de judecată la cererea repetată ca urmare a comiterii faptelor de violență în familie sau ca rezultat al nerespectării condițiilor prevăzute în ordonanța de protecție sau dacă, la expirarea

HOTĂRÂREA LUCA v. REPUBLICA MOLDOVA

termenului de aplicare a măsurilor de protecție, asupra victimei se menține pericolul de a fi supusă violenței sau altor acțiuni ilegale din partea agresorului.”

48. La data faptelor, prevederile relevante din Codul penal al Republicii Moldova, intrat în vigoare în baza Legii nr. 895 din 18 aprilie 2002, stabileau următoarele:

Articolul 201¹. Violența în familie

„(1) Acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin:

a) maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății;

b) izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei;

(...) se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 180 de ore sau cu închisoare de până la 3 ani.

(2) Faptele prevăzute la alin. (1):

a) săvârșite asupra a doi sau a mai multor membri ai familiei;

(...) se pedepsesc cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore sau cu închisoare de la 1 la 6 ani.”

Articolul 320¹. Neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie

„Neexecutarea intenționată sau eschivarea de la executarea măsurilor stabilite de instanța de judecată în ordonanța de protecție a victimei violenței în familie se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 160 la 200 de ore sau cu închisoare de până la 3 ani.”

49. Prevederile relevante din Codul familiei al Republicii Moldova, intrat în vigoare în baza Legii nr. 1316 din 26 octombrie 2000, stabilesc următoarele:

Articolul 52. Dreptul copilului de a comunica cu părinții și alte rude

„(1) Copilul are dreptul să comunice cu ambii părinți (...). Desfacerea căsătoriei părinților (...) sau traiul separat al acestora nu afectează drepturile copilului. În cazul când părinții au domiciliul separat, copilul are dreptul să comunice cu fiecare dintre ei.”

Articolul 54. Dreptul copilului la exprimarea opiniei

„Copilul are dreptul să-și exprime opinia la soluționarea în familie a problemelor care îi ating interesele și să fie audiat în cursul dezbaterilor judiciare sau administrative. De opinia copilului care a atins vârsta de 10 ani se va ține cont în mod obligatoriu dacă aceasta nu contravine intereselor lui.”

Articolul 64. Exercițarea drepturilor părintești în cazul când părinții locuiesc separat

„(1) Părintele care locuiește împreună cu copilul nu are dreptul să împiedice contactul dintre copil și celălalt părinte care locuiește separat, cu excepția cazurilor când comportamentul acestuia din urmă este în detrimentul intereselor copilului sau prezintă pericol pentru starea lui fizică și psihică.”

II. LEGISLAȚIA INTERNAȚIONALĂ

A. Organizația Națiunilor Unite

50. Recomandarea Generală nr. 19 privind violența împotriva femeilor, adoptată în anul 1992 de către Comitetul Organizației Națiunilor Unite pentru Eliminarea Discriminării împotriva Femeilor (CEDAW) descrie violența în familie ca fiind una dintre cele mai insidioase forme de violență împotriva femeilor. Aceasta include orice fel de violență, inclusiv lovituri, viol și alte forme de agresiune sexuală sau psihologică, precum și alte forme de violență care sunt perpetuate de atitudinile tradiționale. Republica Moldova a aderat la Convenția ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor la 1 iulie 1994.

51. În Recomandarea generală nr. 35, adoptată în anul 2017 (UN Doc. CEDAW/C/GC/35), care completează și actualizează Recomandarea generală nr. 19, CEDAW a declarat, *inter alia*:

„26. (...) toate organele judiciare sunt obligate să se abțină din a se antrena în orice act sau practică de discriminare sau violență pe bază de gen împotriva femeilor și să aplice cu strictețe toate prevederile de drept penal care pedepsesc o astfel de violență, asigurându-se că toate procedurile legale în cazurile care implică acuzații de violență pe bază de gen împotriva femeilor sunt imparțiale, echitabile și neafectate de stereotipurile de gen sau de interpretarea discriminatorie a prevederilor legale, inclusiv a legislației internaționale. Aplicarea noțiunilor preconceptuate și stereotipice referitoare la ceea ce reprezintă violența pe bază de gen împotriva femeilor, care ar trebui să fie răspunsurile femeilor la o astfel de violență și standardul de dovadă necesar pentru a justifica apariția acesteia, pot afecta drepturile femeilor la egalitate în fața legii, la un proces echitabil și la un remediu eficient.”

52. În Recomandarea generală nr. 33 privind accesul femeilor la justiție, adoptată în anul 2015 (UN Doc. CEDAW/C/GC/33), CEDAW a notat modul în care prejudecățile pe bază de gen în sistemul judiciar au împiedicat accesul la justiție și contribuie la o cultură a impunității. În acest context, CEDAW a recomandat Statelor-părți:

„18. (e) să implementeze mecanisme care să asigure că normele probatorii, investigațiile și alte proceduri legale și cvasi-judiciare sunt imparțiale și nu sunt influențate de stereotipurile sau prejudecățile pe bază de gen;

(...)”

B. Consiliul Europei

53. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței în familie (CETS 210) a fost adoptată la 11 mai 2011 la Istanbul și a intrat în vigoare pentru Republica Moldova la 1 mai 2022. Convenția cere ca incidentele de violență acoperite de sfera de aplicare a acesteia să fie luate în calcul la determinarea custodiei și a drepturilor de vizitare a copiilor (Articolul 31). De asemenea, Convenția enumeră violența psihologică ca o formă a violenței pe bază de gen (Articolul 33) și cere Părților să ia măsurile necesare pentru a asigura faptul că investigațiile în legătură cu toate formele de violență acoperite de sfera de aplicare a Convenției sunt desfășurate fără întârzieri, luând în considerare înțelegerea dimensiunii de gen a violenței (Articolul 49). Raportul explicativ al Convenției clarifică:

„175. (Articolul 31) este destinat să asigure că autoritățile judiciare nu vor emite ordonanțe cu privire la întrevederi fără a ține cont de incidentele de violență acoperite de sfera de aplicare a Convenției. Aceasta se referă la hotărârile judecătorești care reglementează contactul dintre copii și părinți sau alte persoane care au legături de rudenie cu copiii. Pe lângă alți factori, incidentele de violență împotriva îngrijitorului neagresiv, cât și împotriva copilului, trebuie luate în considerare atunci când se iau decizii privind custodia și întinderea drepturilor de vizită sau contact.

176. Aliniatul 2 abordează problema complexă a garantării drepturilor și a siguranței victimelor și martorilor, luând în considerare în același timp drepturile părintești ale agresorului. În special în cazurile de violență în familie, problemele referitoare la copiii comuni sunt, de obicei, singurele legături care rămân între victimă și agresor. Pentru multe victime și copiii lor, respectarea ordonanțelor cu privire la întrevederi poate reprezenta un risc serios de siguranță, pentru că, de obicei, se referă la întâlnirea față în față cu agresorul. Prin urmare, acest aliniat stabilește obligația de a asigura că victimele și copiii lor rămân în siguranță față de orice vătămare ulterioară.

179. (Violența psihologică reprezintă) orice comportament intenționat care prejudiciază grav integritatea psihologică a altei persoane prin constrângere sau amenințări (...) care afectează și dăunează grav integrității psihologice a persoanei, manifestat prin diferite metode și mijloace. Convenția nu definește ce se are în vedere prin afectarea gravă. Trebuie să se folosească constrângerea sau amenințările pentru ca un anumit comportament să cadă sub incidența acestei prevederi (...) Această prevedere se referă mai mult la un curs de conduită decât la un singur eveniment. Ea este destinată să capteze natura penală a unui model abuziv de comportament care apare de-a lungul timpului – în interiorul sau în afara familiei. Violența psihologică adesea precedă sau însoțește violența fizică și sexuală în relațiile intime (violența în familie).”

54. În cel de-al treilea Raport general cu privire la activități (iunie 2022), Grupul de experți al Consiliului Europei privind acționarea împotriva violenței față de femei și violenței în familie (GREVIO) a descris pe larg și ilustrat punctele forte și punctele slabe ale Statelor-părți în implementarea Articolelor 26, 31 și 45 referitoare la victimele violenței în familie și deciziile luate cu privire la custodia și contactul copiilor. Cu referire la măsurile insuficiente pentru a garanta siguranța victimelor violenței în familie și a copiilor lor, GREVIO s-a referit la o evaluare inadecvată a riscurilor, atunci când judecătorii nu au examinat cazurile referitoare la determinarea custodiei și a contactului pentru violența în familie; lipsa unei coordonări între procesele civile și cele penale, în care instanțele de judecată au putut institui o ordonanță pentru agresor ca să păstreze contactul cu copiii săi, în pofida ordonanței de restricție instituite împotriva sa de către o altă instanță în alt proces; eșecul de a trata copiii, martori la violența în familie, în calitate de victime, ceea ce înseamnă că efectul dăunător asupra copiilor pe care l-a cauzat asistarea la o asemenea violență nu este luat în considerare în mod sistematic în deciziile privind contactul cu copiii; și eșecul de a lua în considerare incidentele de violență în familie în deciziile judecătorești privind custodia și contactul, cu dovezi care demonstrează că abuzul unei părinte asupra celuilalt a fost foarte rar, dacă nu chiar deloc, luat în considerare la luarea unor astfel de decizii. De asemenea, GREVIO a notat că, uneori, formularea legislației nu a reușit să distingă dezechilibrul de putere dintre agresori și victime în cazurile de violență în familie împotriva femeilor și i-a tratat în mod egal, precizând că suspendarea drepturilor părintești poate fi dispusă atât cu privire la agresor, cât și cu privire la părintele care a tolerat violența. O asemenea prevedere ar putea conduce la mecanisme de protecție care să se îndrepte împotriva femeilor, victime ale violenței intime a partenerului și care să le expună la o victimizare secundară prin restrângerea dreptului de a-și exercita drepturile părintești.

Pentru a soluționa aceste probleme, GREVIO a identificat următoarele acțiuni transversale care trebuie întreprinse pentru a atinge un progres continuu în îmbunătățirea situației victimelor violenței în familie în ceea ce privește custodia și dreptul la întreveneri:

„1. să se asigure că în instanță se efectuează o examinare adecvată a cererilor referitoare la litigiile de familie, inclusiv a întrebării obligatorii referitoare la violență și să dezvăluie evaluările riscurilor provenite de la alte autorități;

2. să consolideze cooperarea interinstituțională și schimbul de informații între instanțele de judecată specializate pe cauze civile și cele specializate pe cauze penale, precum și între aceste instanțe și serviciile care asistă și sprijină victimele violenței și copiii lor sau alte organe (precum serviciile specializate pentru femei, protecția socială și serviciile de sănătate, sau instituțiile de învățământ) pentru a preveni, *inter alia*, impunerea unui contact între agresor și copil/copiii, în pofida unei ordonanțe de restricție emise de către o altă instanță;

(...)

6. să intensifice eforturile pentru a asigura un nivel mai înalt de conștientizare în rândul profesioniștilor respectivi, precum educatori, profesori, asistenți sociali, profesioniști din domeniul juridic și din domeniul sănătății, și psihologi, a efectelor dăunătoare ale asistării la violența în familie asupra copiilor, și să ofere acestor copii-martori acces la servicii de asistență adecvate, specifice vârstei, în baza înțelegerii dimensiunii de gen a violenței împotriva femeilor, precum și să acorde atenția cuvenită interesului superior al copilului;

7. să asigure recunoașterea faptului că asistarea la violența împotriva unei persoane apropiate pune în pericol interesul superior al copilului și să ia în considerare dorințele și sentimentele lui, acolo unde este posibil, în ceea ce privește custodia și întrevederile, inclusiv în cadrul procedurilor judiciare;

8. să recunoască explicit necesitatea de a lua în considerare incidentele de violență acoperite de sfera de aplicare a Convenției de la Istanbul în determinarea custodiei și a drepturilor de vizită a copiilor, inclusiv prin consultarea tuturor profesionaliștilor relevanți și/sau realizarea unor investigații independente, precum și modificarea legislației pentru a completa lacunele existente; (...)"

55. În evaluarea sa orizontală intermediară a rapoartelor de evaluare a situației de referință, GREVIO a notat:

„Asistența victimelor prevăzută în alte procese legale

487. În raportul său de evaluare a situației de referință privind Portugalia, GREVIO a notat că sprijinul tinde să se concentreze pe însoțirea victimei pe parcursul procesului penal, lăsând-o de una singură atunci când este vorba de alte proceduri legale, precum cele legate de custodia copiilor. A fost exprimată îngrijorarea că acest lucru le lasă vulnerabile și adesea în imposibilitatea de a-și apăra drepturile și interesele, cum ar fi cele îndreptate spre negocierea unui acord privind responsabilitățile părintești cu tatăl violent. Prin urmare, a încurajat ferm autoritățile să ofere un astfel de sprijin nu doar în cadrul cauzelor penale, ci și în cauzele civile conexe, precum cele referitoare la soluționarea unei cereri de despăgubire, de divorț sau de obținere a custodiei în cazuri de violență în familie."

ÎN DREPT

I. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 3 DIN CONVENȚIE

56. Reclamanta s-a plâns că autoritățile naționale au eșuat să-i acorde o protecție eficientă împotriva violenței în familie. Ea invocă Articolul 3 din Convenție, care prevede următoarele:

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante."

57. Curtea notează că această plângere nu este nici în mod vădit nefondată, nici inadmisibilă din orice alte motive enumerate în Articolul 35 din Convenție. Prin urmare, ea trebuie declarată admisibilă.

A. Argumentele părților

58. Reclamanta a susținut că autoritățile naționale au eșuat să-i acorde o protecție eficientă împotriva violenței în familie din partea lui A.I. În special, ea a notat că, în pofida actelor de violență fizică demonstrate ale lui A.I. din trecut și a riscului iminent de recidivă, autoritățile refuzaseră să emită alte ordonanțe de protecție, cu excepția celei din 2 august 2016, care însă nu a fost respectată. Motivele invocate de către instanțele judecătorești la respingerea cererilor sale ulterioare privind emiterea ordonanțelor de protecție au fost discriminatorii și inadecvate contextului violenței în familie. Procesul penal nu fusese inițiat prompt și s-a soldat, în primă instanță, cu o pedeapsă suspendată trei ani mai târziu, care devenise definitivă după cinci ani de la producerea evenimentelor și care limita orice efect descurajator. Autoritățile au eșuat să ia în considerare plângerile reclamantei privind violența psihologică și să prevină reapariția abuzului fizic la 4 noiembrie 2016, după ce cererea ei privind prelungirea ordonanței de protecție a fost respinsă.

59. Guvernul a susținut că autoritățile naționale reacționaseră prompt la plângerile reclamantei privind violența în familie, prin emiterea unei ordonanțe de protecție la 2 august 2016 și ulterior, prin condamnarea penală a lui A.I. pentru neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție. Guvernul a argumentat că respingerea cererilor ulterioare referitoare la emiterea ordonanțelor de protecție fusese justificată de lipsa unor cazuri ulterioare de violență în familie. Agresiunea fizică din 4 noiembrie 2016 nu a putut fi prevăzută de către autorități, care au răspuns eficient, prin urmărirea penală și condamnarea ulterioară a lui A.I. În lipsa altor incidente de violență și a altor contestații din partea reclamantei care să susțină că sentința fusese nejustificat de indulgentă, Guvernul a concluzionat că autoritățile naționale și-au îndeplinit obligațiile pozitive de a proteja reclamanta împotriva violenței în familie.

B. Aprecierea Curții

1. Dacă reclamanta a fost supusă tratamentului care cade sub incidența Articolului 3 din Convenție

60. Părțile nu au contestat faptul că reclamanta a fost supusă unui tratament ce contravine Articolului 3 din Convenție. Pe lângă violența fizică documentată suferită de către reclamantă din partea lui A.I. cel puțin de două ori, Curtea recunoaște, de asemenea, că, pe lângă leziunile fizice, impactul psihologic formează un aspect important al violenței în familie (a se vedea

Valiuliene v. Lituania, nr. 33234/07, § 69, 26 martie 2013, *Volodina v. Rusia*, nr. 41261/17, §§ 74-75 și 81, 9 iulie 2019, *Tunikova și alții v. Rusia*, nr. 55974/16, § 76, 14 decembrie 2021 și *De Giorgi v. Italia*, nr. 23735/19, § 65, 16 iunie 2022). Curtea notează că fenomenul violenței în familie nu este considerat ca fiind limitat doar la actul de violență fizică, ci se consideră că include, printre alte aspecte, violență psihologică și urmăriri (a se vedea *Buturugă v. România*, nr. 56867/15, § 74, 11 februarie 2020), amenințări (a se vedea *Tunikova și alții*, pre-citată, § 119) și frica unor noi agresiuni (a se vedea *Eremia v. Republica Moldova*, nr. 3564/11, § 54, 28 mai 2013; *T.M. și C.M. v. Republica Moldova*, nr. 26608/11, § 41, 28 ianuarie 2014; și *Volodina*, pre-citată, § 75).

61. În conformitate cu cele de mai sus, Curtea consideră că maltratarea reclamantei a fost suficient de serioasă pentru a atinge nivelul de severitate necesar pentru a corespunde domeniului de aplicare al Articolului 3 din Convenție și, prin urmare, pentru a ridica problema obligației pozitive a Guvernului în baza aceste prevederi.

62. Din jurisprudența Curții rezultă că copiii și alte persoane vulnerabile, inclusiv victimele violenței în familie, au dreptul la protecție din partea Statului, în forma descurajării eficiente a unor astfel de încălcări grave ale integrității personale (a se vedea *Opuz v. Turcia*, nr. 33401/02, § 159, CEDO 2009 și *Buturugă*, pre-citată, § 60). Obligațiile pozitive ale autorităților în baza Articolului 3 din Convenție implică, mai întâi, o obligație de a institui un cadru legislativ și normativ de protecție; în al doilea rând, în anumite circumstanțe bine definite, o obligație de a lua măsuri operaționale pentru a proteja anumite persoane împotriva unui risc de maltratare contrar acestei prevederi; și, în al treilea rând, o obligație de a desfășura o investigație eficientă asupra pretențiilor discutabile referitoare la aplicarea unui astfel de tratament (a se vedea *Volodina*, pre-citată, § 77; *X și alții v. Bulgaria* [MC], nr. 224457/16, § 178, 2 februarie 2021; și *Kurt v. Austria* [MC], nr. 62903/15, § 165, 15 iunie 2021, cu referințele ulterioare).

2. Dacă autoritățile Statului și-au îndeplinit obligația pozitivă

(a) Obligația de a institui un cadru juridic

63. Părțile nu au contestat caracterul adecvat al cadrului legal instituit prin Legea nr. 45, care avea drept scop asigurarea protecției împotriva violenței în familie, și al Codului penal, referitor la urmărirea penală în cazul actelor de violență în familie. Circumstanțele cauzei nu justifică o concluzie contrară din partea Curții.

(b) Obligația de a preveni producerea unui risc cunoscut de maltratare

64. Riscul unei amenințări imediate și reale care a fost adus la cunoștința autorităților naționale trebuie evaluat ținându-se cont de contextul particular de violență în familie. Într-o asemenea situație, există obligația nu doar de a oferi protecție generală societății, dar, mai presus de toate, de a lua în considerare reapariția unor episoade succesive de violență în cadrul unei familii. În multe cazuri, chiar și atunci când autoritățile nu rămân pasive în totalitate, ele continuă, totuși, să eșueze în îndeplinirea obligațiilor care le revin în baza Articolului 3 din Convenție, deoarece măsurile luate nu-l opresc pe agresor din a comite alte acte de violență împotriva victimei (a se vedea *Tunikova și alții*, pre-citată, § 103 și referințele jurisprudențiale ulterioare în *Volodina*, pre-citată, § 86).

65. Curtea a clarificat domeniul de aplicare al obligației pozitive a Statului de a preveni riscul recurent de violență în contextul abuzului în familie în hotărârile sale în cauzele *Kurt* (pre-citată, §§ 161 *et. seq.*) și *Tunikova și alții* (pre-citată, § 104).

În primul rând, autoritățile naționale sunt obligate să răspundă „imediat” la plângerile privind violența în familie și să le proceseze cu o diligență specială, deoarece orice inacțiune sau întârziere lipsește plângerea de utilitate, prin crearea unei situații de impunitate care favorizează reapariția actelor de violență. La evaluarea caracterului „imediat” al riscului, autoritățile trebuie să ia în considerare trăsăturile specifice ale cazurilor de violență în familie, precum ciclurile consecutive de violență, adesea cu o creștere în timp a frecvenței, a intensității și a pericolului (*ibid.*, §§ 165-66 și 175-76).

În al doilea rând, autoritățile au obligația de a realiza o evaluare „autonomă”, „proactivă” și „comprehensivă” a riscului de tratament contrar Articolului 3. Autoritățile nu trebuie să se bazeze doar pe percepția de către victimă a riscului, ci și să o completeze cu propria evaluare, preferabil folosind instrumente și liste de evaluare standardizată a riscului, să colecteze și să evalueze informația referitoare la toți factorii de risc relevanți și la elementele cauzei, inclusiv de la alte autorități ale Statului. Realizarea evaluării riscului trebuie să fie documentată într-o anumită formă și comunicată altor părți interesate care intră în contact regulat cu persoanele supuse riscului; autoritățile trebuie să țină victima informată cu privire la rezultatul evaluării riscului și, acolo unde este necesar, să-i ofere sfaturi sau recomandări cu privire la măsurile de protecție legale și operaționale disponibile (*ibid.*, §§ 167-74).

În al treilea rând, odată ce a fost identificat un risc pentru o victimă a violenței în familie, autoritățile trebuie, cât mai rapid posibil, să ia măsuri operaționale de prevenire și protecție, care să fie adecvate și proporționale riscului. Un răspuns de prevenire adecvat necesită, adesea, o coordonare între mai multe autorități, inclusiv un schimb rapid de informații (*ibid.*, §§ 177-83).

66. Curtea a considerat, în particular, următorii factori necesari pentru a stabili că autoritățile Statului ar trebui să fie conștiente de riscul de violență recurentă: istoricul comportamentului violent al agresorului și nerespectarea condițiilor ordonanței de protecție; o escaladare a violenței, reprezentând o continuă amenințare la sănătatea și siguranța victimelor; accesul agresorului la arme; și orice cereri repetate de asistență ale victimei prin apeluri de urgență, plângeri oficiale și petiții adresate șefului poliției (a se vedea referințele jurisprudențiale în *Tunikova și alții*, pre-citată, § 105).

67. Având în vedere plângerile reclamantei la poliție și cererile privind aplicarea măsurilor de protecție în prezenta cauză, Curtea constată că autoritățile naționale au știut sau ar fi trebuit să știe despre violența la care ea fusese supusă și au avut o obligație de a evalua riscul reapariției acesteia și de a întreprinde măsurile adecvate și suficiente pentru protecția ei.

68. De la început, Curtea ia act de răspunsul prompt la plângerea inițială a reclamantei și de ordonanța de protecție instituită la 2 august 2016. Cu toate acestea, după expirarea ordonanței la 2 noiembrie 2016, nicio altă măsură de protecție nu a fost vreodată instituită, în pofida numeroaselor cereri ale reclamantei și a demersului procurorului cu privire la aplicarea unor asemenea măsuri. Instanțele naționale au concluzionat că reclamanta nu demonstrase existența vreunui risc de maltratare după expirarea ordonanței de protecție la 2 noiembrie 2016, fie punând la îndoială veridicitatea alegațiilor ei, fie solicitând dovezi „înafara oricărui dubiu rezonabil” ale unui astfel de risc (a se vedea paragrafele 13, 16, 18, 20 și 26 de mai sus).

69. Chiar dacă legislația internă prevedea în mod explicit prelungirea ordonanțelor de protecție în cazul în care ordonanțele anterioare nu fuseseră respectate și în scopul unei forme de evaluare a riscului (a se vedea paragrafele 46 și 47 de mai sus), autoritățile au eșuat să realizeze o evaluare autonomă, proactivă și comprehensivă a riscului în prezenta cauză. Guvernul nu a informat Curtea despre nicio prevedere din legislația internă sau vreo politică ori cadru normativ care să ofere îndrumări, protocoale sau instrucțiuni referitoare la evaluările riscului în bază de gen, la gestionarea riscului în cazurile de violență în familie sau la oricare metodologie de evaluare a riscului folosită pentru a evalua riscul unor noi violențe. Autoritățile nu au efectuat în niciun moment o evaluare documentată a riscului în situația reclamantei. Ele nu au luat în considerare alegațiile reclamantei referitoare la istoricul violenței lui A.I. începând cu octombrie 2015 și la aspectele legate de violența psihologică, chiar dacă asemenea aspecte fuseseră invocate de către reclamantă în plângerile sale. Instanțele naționale nu au dat dovadă că ar fi conștientizat natura specifică și dinamismul violenței în familie atunci când au examinat plângerile reclamantei. Este lipsit de importanță faptul că nu a existat nicio reapariție a violenței după 4 noiembrie 2016, deoarece, pentru a stabili dacă obligația de prevenire a riscului cunoscut de maltratare a fost executată, autoritățile trebuie să poată demonstra că au realizat o evaluare

proactivă și autonomă a riscului, ceea ce ele nu au făcut (a se vedea, de asemenea, *Tunikova și alții*, pre-citată § 108).

70. Curtea constată discrepanța dintre constatările instanțelor naționale în cele două seturi de proceduri. Pe de o parte, în procedura prevăzută de Legea nr. 45, instanțele nu au fost convinse de argumentele reclamantei. Pe de altă parte, în procesul penal, pentru care standardul probatoriu este mai ridicat, instanțele l-au condamnat pe A.I. în baza acuzațiilor bazate pe exact aceleași fapte, pentru nerespectarea măsurilor prevăzute de ordonanța de protecție și pentru agresarea repetată a reclamantei. Constatările instanței de fond, specializată pe cauze penale, trei ani mai târziu, nu elimină sau atenuează responsabilitatea autorităților naționale pentru eșecul lor anterior de a asigura măsuri de protecție adecvate reclamantei (a se vedea *Tunikova și alții*, pre-citată, § 110). Refuzul de a prelungi ordonanța de protecție a echivalat cu incapacitatea de a preveni reapariția violenței fizice din noiembrie 2016.

71. În continuare, Curtea observă că instanțele naționale au respins cererile de protecție ale reclamantei, parțial deoarece, la acea etapă, A.I. nu fusese condamnat printr-o hotărâre definitivă și irevocabilă (a se vedea paragrafele 16 și 20 de mai sus). Curtea subliniază că ordonanțele de protecție trebuie să se bazeze pe probele victimei care stabilesc faptele la un standard de probă diferit de standardul probatoriu penal, deoarece un asemenea standard este excesiv de înalt (a se vedea *Volodina*, pre-citată, §§ 56 și 58, cu referințele ulterioare la CEDAW și la Raportorul special al ONU privind violența împotriva femeilor). Așteptarea unei condamnări penale înainte de a întreprinde măsurile de protecție relevante ar contraveni obligației pozitive subiacente de protecție în contextul violenței în familie și, în particular, de acționare promptă după primirea unei plângeri privind violența în familie. În prezenta cauză, acest eșec de a acționa înainte de o condamnare penală a lipsit plângerea reclamantei de oricare eficacitate, creând o situație de impunitate care favoriza reapariția actelor de violență (a se vedea *Kurt*, pre-citată, § 165 cu referințele suplimentare; a se vedea, de asemenea, Recomandarea Generală CEDAW în paragraful 51 de mai sus).

72. În continuare, Curtea notează că instanțele naționale par să fi respins în totalitate alegațiile reclamantei de violență psihologică, ca depășind sfera de aplicare a procedurilor de violență în familie (a se vedea paragrafele 16, 18 și 20 de mai sus). Pentru a fi tratată ca atare, violența în bază de gen nu trebuie să implice „o amenințare directă și imediată la viața sau sănătatea victimei” (a se vedea *Volodina*, pre-citată, § 56). Atât CEDAW, cât și GREVIO au notat că violența psihică sau psihologică reprezintă o formă a violenței în bază de gen, incluzând violența în familie și adesea precedă sau însoțește violența fizică și sexuală în relațiile intime (a se vedea paragrafele 50 și 53-54 de mai sus). O evaluare adecvată a riscului în circumstanțele respective ar fi trebuit să includă o analiză a întregului comportament al lui A.I., inclusiv presupusa violență psihologică, decât doar evenimente sau

incidente izolate unele de altele (a se vedea standardele GREVIO în paragraful 54 de mai sus).

73. De asemenea, instanța națională și-a exprimat îndoielile cu privire la veridicitatea acuzațiilor reclamantei referitoare la violența în familie, insinuând că ea avea motive ascunse de a cere protecție. Acesta este un stereotip comun în cazurile de violență în bază de gen, conform căruia femeile ascund în mod inerent adevărul și, prin urmare, este mult mai probabil ca ele să alcătuiască acuzații (a se vedea Recomandarea Generală a Comitetului CEDAW nr. 19 la care s-a făcut referire în *Opuz*, pre-citată, § 75).

74. Prin urmare, Curtea constată că autoritățile moldovenești nu și-au îndeplinit obligația de a realiza o evaluare imediată și proactivă a riscului de violență recurentă împotriva reclamantei și de a întreprinde măsuri operaționale și de prevenire pentru a atenua acest risc, pentru a proteja reclamanta și pentru a condamna comportamentul agresorului. În pofida reacției lor inițiale prompte, autoritățile nu au reușit să vină cu un răspuns preventiv adecvat, coordonat între mai multe autorități, au rămas pasive în fața unui risc serios de maltratare a reclamantei și, prin inacțiunea și eșecul lor de a întreprinde măsuri de descurajare, i-au permis agresorului să continue să agreseze și să hărțuiască reclamanta fără nicio piedică.

(c) Obligația de a desfășura o investigație eficientă

75. Curtea reiterează că obligația de a desfășura o investigație eficientă a tuturor actelor de violență în familie este un element esențial al obligației Statului în baza Articolului 3 din Convenție (a se vedea, ca autoritate recentă, *Tunikova și alții*, pre-citată, § 114). Pentru a fi eficientă, o asemenea investigație trebuie să fie promptă și minuțioasă; aceste cerințe se aplică întregului proces, inclusiv la faza de judecată (a se vedea *M.A. v. Slovenia*, nr. 3400/07, § 48, 15 ianuarie 2015 și *Kosteckas v. Lituania*, nr. 960/13, § 41, 13 iunie 2017). Autoritățile trebuie să întreprindă toți pașii rezonabili pentru a asigura probele referitoare la incident, inclusiv probele criminalistice. O diligență deosebită este necesară în vederea soluționării cazurilor de violență în familie, iar în cursul procedurilor interne trebuie luată în considerare natura specifică a violenței în familie. Obligația Statului de a investiga nu va fi îndeplinită dacă protecția prevăzută de legislația internă există doar în teorie; mai presus de toate, ea trebuie să funcționeze eficient în practică, ceea ce impune o examinare promptă a cazului, fără întârzieri inutile (a se vedea *Opuz*, pre-citată, §§ 145-51 și 168; *T.M. și C.M. v. Republica Moldova*, nr. 26608/11, § 46, 28 ianuarie 2014; și *Talpis v. Italia*, nr. 41237/14, §§ 106 și 129, 2 martie 2017). Principiul eficacității presupune că autoritățile judiciare naționale în niciun caz nu trebuie să fie pregătite să lase nepedepsită suferința fizică sau psihologică care a fost cauzată. Acest lucru este esențial pentru a menține încrederea și sprijinul publicului față de preeminența dreptului și pentru prevenirea oricărei apariții a toleranței autorităților sau a coluziunii

privind actele de violență (a se vedea *Okkali v. Turcia*, nr. 52067/99, § 65, CEDO 2006-XII (extrase)).

76. În prezenta cauză, fiind confruntată cu primul raport de agresiune al reclamantei în luna iulie 2016, poliția nu a întreprins măsuri semnificative pentru a obține probe, ceea ce a condus la încetarea procesului împotriva lui A.I. (a se vedea paragraful 22 de mai sus). Răspunzând la acuzațiile ulterioare ale reclamantei privind încălcarea ordonanței de protecție și violența psihologică, poliția și-a limitat intervenția la scurte „anchete prealabile” care s-au încheiat în mod invariabil cu un refuz de a începe un proces penal, motivând că nu fusese comisă nicio infracțiune care ar face obiectul investigării publice (a se vedea paragraful 22 de mai sus). Abia în luna noiembrie 2016 a fost inițiată o investigație în privința lui A.I. pentru încălcarea ordonanței de protecție și, ulterior, pentru agresiunea fizică din 4 noiembrie 2016.

77. Deși este adevărat că A.I. a fost în final condamnat pentru acele infracțiuni, el nu a fost condamnat decât după cinci ani de la evenimente (trei ani pentru condamnarea de către instanța de fond), când lui i s-a aplicat o pedeapsă cu suspendare.

78. Mai mult, Curtea constată că autoritățile nu au avut niciodată vreo încercare serioasă de a avea o viziune cuprinzătoare asupra cazului reclamantei în ansamblu, ceea ce se cere în asemenea tipuri de cauze (a se vedea *J.I. v. Croația*, nr. 35898/16, § 99, 8 septembrie 2022). Investigațiile nu au inclus nicio analiză a diferitelor manifestări de violență înainte de agresiunea fizică din 13 iulie 2016 sau înainte de violența psihologică invocată de către reclamantă. În acest context, Curtea reiterează că interzicerea maltratării în baza Articolului 3 acoperă toate formele de violență în familie, inclusiv diferitele forme de violență psihologică, iar orice asemenea act declanșează obligația de a investiga (a se vedea paragraful 60 de mai sus referitor la diferitele forme de violență psihologică considerate ca atingând pragul impus de Articolul 3 din Convenție). CEDAW a indicat că, pentru a fi tratată ca atare, violența în bază de gen nu trebuie să implice o „amenințare directă și imediată la viața sau sănătatea victimei” (a se vedea *Volodina*, pre-citată, § 56). Actele de violență în familie nu trebuie niciodată examinate în mod izolat, ci mai degrabă ca un singur curs de conduită sau o serie de incidente conexe (a se vedea *Tunikova și alții*, pre-citată, § 153 și standardele GREVIO citate în paragraful 54 de mai sus).

79. Având în vedere modul în care autoritățile au tratat plângerile reclamantei privind violența în familie – în special eșecul de a desfășura o investigație eficientă a acuzațiilor credibile de violență psihologică și fizică din 13 iulie 2016 și de a asigura urmărirea penală și pedepsirea agresorului fără întârziere nejustificată – Curtea constată că Statul a eșuat să-și îndeplinească obligația sa de a desfășura o investigație eficientă în privința circumstanțelor referitoare la maltratarea suferită de către reclamantă.

(d) Concluzia

80. Prin urmare, a avut loc o încălcare a Articolului 3 din Convenție sub aspectul său material și procedural (a se vedea paragrafele 74 și 79 de mai sus).

II. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 8 DIN CONVENȚIE

81. Reclamanta s-a plâns de faptul că perioada îndelungată în care i-a fost imposibil să aibă contact cu copiii săi i-a încălcat dreptul la respectarea vieții de familie, prevăzut de Articolul 8 din Convenție, care prevede următoarele:

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora.”

82. Curtea notează că această plângere nu este nici în mod vădit nefondată, nici inadmisibilă din orice alte motive enumerate la Articolul 35 din Convenție. Prin urmare, ea trebuie declarată admisibilă.

A. Argumentele părților

83. Reclamanta a susținut că, în urma violenței împotriva sa și a eșecului autorităților de a reacționa prompt, copiii fuseseră luați de către tatăl lor la 22 august 2016, în timp ce ordonanța de protecție era încă în vigoare. Copiii avuseseră o relație normală cu mama lor, fapt confirmat de către psihologul care îi văzuse împreună la 16 august 2016, până când au fost ulterior manipulați de către tatăl lor, ceea ce a condus la refuzul lor de a mai avea vreun contact cu mama. Reclamanta a argumentat că autoritatea de protecție a copilului eșuase să-i ofere vreun sprijin în timp util pentru a preveni înstrăinarea ulterioară a copiilor și nu evaluase motivele ostilității lor, în pofida contextului violenței în familie, luând în considerare opiniile copiilor ca atare doar pentru că aveau vârsta mai mare de 10 ani. Ea a argumentat că divorțul și acordarea ulterioară a custodiei lui A.I. nu ar fi trebuit să conducă la retragerea *de facto* a dreptului său la întrevăderi.

84. Guvernul a susținut că autoritățile naționale au întreprins toate măsurile rezonabile pentru a asista reclamanta în exercitarea dreptului său la întrevăderi, care fusese împiedicat de refuzul copiilor de a avea un contact cu ea. Guvernul a argumentat că plângerile reclamantei au fost incoerente și că acuzațiile ei referitoare la violența din partea lui A.I. asupra copiilor nu au

fost niciodată demonstrate. În lipsa oricăror astfel de dovezi cu privire la presupusa schimbare a atitudinii copiilor față de reclamantă, Guvernul a susținut că prezenta cauză ar trebui diferențiată de cauza *Pisică v. Republica Moldova* (nr. 23641/17, 29 octombrie 2019), unde fuseseră prezentate astfel de dovezi. Guvernul a notat că separarea reclamantei de copii în perioada 2012-2015 determinase deteriorarea relațiilor lor și că, în asemenea circumstanțe, autoritățile nu reușiseră să asigure un contact permanent între ei la acea vreme, dar au întreprins toate măsurile rezonabile pentru a face acest lucru ulterior. Guvernul a notat că reclamanta nu a contestat niciodată hotărârea instanței privind stabilirea domiciliului copiilor cu A.I. și, în concluzie, a susținut că autoritățile naționale și-au îndeplinit obligațiile pozitive cu privire la dreptul reclamantei de a menține contactul cu copiii ei.

B. Aprecieria Curții

85. Principiile relevante cu privire la obligația pozitivă a Statului în baza Articolului 8 din Convenție în cauzele referitoare la executarea drepturilor de vizită sunt rezumate în cauzele *K.B. și alții v. Croația* (nr. 36216/13, §§ 142-44, 14 martie 2017) și *Pisică* (pre-citată, §§ 63-66). În concluzie, Articolul 8 cere ca autoritățile naționale să producă un echilibru just între interesele copilului și cele ale părinților și, în acest proces, o importanță deosebită trebuie acordată interesului superior al copilului, care, în funcție de natura și gravitatea sa, poate să-l depășească pe cel al părinților. În special, un părinte nu poate avea dreptul, în baza Articolului 8, de a întreprinde măsuri care ar dăuna sănătății și dezvoltării copilului (a se vedea *Sommerfeld v. Germania* [MC], nr. 31871/96, § 64, CEDO 2003-VIII (extrase) și *Sirvinskas v. Lituania*, nr. 21243/17, § 95, 23 iulie 2019). Obligația autorităților naționale de a întreprinde măsuri pentru a facilita contactul dintre un părinte fără custodie și copii în urma unui divorț nu este absolută. Considerentul-cheie este dacă autoritățile respective au realizat toți pașii necesari pentru a facilita contactul, așa cum li se poate solicita în mod rezonabil în circumstanțele particulare fiecărui caz (a se vedea, de asemenea, *Krasicki v. Polonia*, nr. 17254/11, §§ 86-87, 15 aprilie 2014).

86. Fără a înlocui propria examinare cu cea a autorităților naționale, care au beneficiat de un contact direct cu toate persoanele vizate, Curtea va examina, în baza Convenției, deciziile luate de către acele autorități în conformitate cu marja lor de apreciere. Acest fapt impune Curtea să se concentreze pe faptul dacă, luând în considerare cazul în ansamblu și ținând cont de importanța crucială a interesului superior al copilului, motivele invocate pentru a justifica măsurile întreprinse au fost relevante și suficiente (a se vedea *Sommerfeld*, pre-citată, § 62; și *Krasicki*, pre-citată, § 84).

87. De la început, Curtea notează că este incontestabil faptul că reclamanta nu a putut avea contact cu copiii săi după 22 august 2016, atunci

când ei au început să locuiască cu tatăl lor și au refuzat s-o vadă pe reclamantă.

88. Curtea notează că la 15 septembrie 2016 autoritățile au luat act de exprimarea bunei-credințe din partea lui A.I. și de asigurările lui că nu se opune contactului dintre copii și mama lor, și că s-au bazat exclusiv pe atitudinea negativă a copiilor față de mama lor și pe faptul că ei împliniseră deja zece ani atunci când au refuzat să sprijine restabilirea contactului dintre ei. Copiii și-au explicat opiniile negative prin presupusul abandon al reclamantei și lipsa interesului ultimei față de ei, spre deosebire de grija și implicarea tatălui.

89. Curtea consideră important să reitereze că, în timp ce jurisprudența sa impune ca opiniile copiilor să fie luate în considerare, aceste opinii nu sunt neapărat imuabile și orice obiecții exprimate de către copii, deși trebuie să le fie acordată importanța cuvenită, nu sunt neapărat suficiente pentru a depăși interesele părinților, în special în a avea un contact regulat cu copilul lor. Dreptul unui copil de a-și exprima propriile opinii nu trebuie să fie interpretat ca oferind efectiv copilului un drept de veto necondiționat, fără a fi luați în considerare alți factori sau fără a fi efectuată o examinare în vederea determinării interesului lui superior; asemenea interese cer, în mod normal, ca legăturile copiilor cu familia lor să fie menținute, cu excepția cazurilor în care acest lucru ar dăuna sănătății și dezvoltării lor (a se vedea *K.B. și alții v. Croația*, pre-citată, § 143 și *Suur v. Estonia*, nr. 41736/18, § 79, 20 octombrie 2020). Marja de apreciere acordată autorităților naționale va fluctua în funcție de natura problemelor și de importanța intereselor în joc. Astfel, Curtea recunoaște că autoritățile se bucură de o marjă largă de apreciere atunci când decid în privința custodiei. Cu toate acestea, se impune un control mai strict în privința oricăror alte limitări, precum restricțiile aplicate de către autoritățile respective asupra drepturilor de vizită ale părinților și asupra oricăror garanții legale destinate să asigure protecția eficientă a drepturilor părinților și copiilor la respectarea vieții lor de familie (a se vedea *Suur*, pre-citată, § 80).

90. La fel ca în cauza *Pisică* (pre-citată, § 78), Curtea admite că refuzul copiilor de a-și vedea mama a creat o situație dificilă care impunea o varietate de măsuri complexe pentru pregătirea reintroducerii lor față de reclamantă. Identificarea și implementarea unor asemenea măsuri ar fi avut, cu siguranță, nevoie de timp, dar mai ales de o evaluare corespunzătoare a situației. Cu toate acestea, în prezenta cauză, este de notat faptul că atunci când au refuzat să-i ofere vreun sprijin reclamantei la 15 septembrie 2016, autoritățile nu au acordat nicio importanță relatărilor reclamantei, conform cărora ea ar fi avut relații normale cu copiii înainte ca ei să se mute cu tatăl lor sau în contextul violenței în familie și al ordonanței de protecție care era încă în vigoare, chiar dacă acele elemente le fuseseră aduse la cunoștință (a se vedea paragraful 29 de mai sus). Guvernul nu a informat Curtea cu privire la vreo investigație sau evaluare oficială a motivelor refuzului copiilor de a-și vedea mama. În orice

caz, Guvernul nu a informat Curtea că autoritățile au ajuns la vreo concluzie cu privire la motivul pentru care ar putea fi în interesul superior al copiilor să limiteze parțial sau complet contactul lor cu reclamanta, în afară de propriul lor refuz.

91. În plus, Guvernul nu a informat Curtea cu privire la vreo investigație sau evaluare care să constate dacă comportamentul copiilor era legat de faptul că ei fuseseră martori la violența în familie sau de impactul pe care l-a avut conviețuirea cu autorul violenței în familie.

92. Potrivit Guvernului, în luna septembrie 2017 a fost format un grup de lucru pentru a identifica soluții de restabilire a contactului dintre reclamantă și copiii ei. Cu toate acestea, în lipsa oricăror documente referitoare la acest grup de lucru, nu există vreo dovadă care să demonstreze că, și în acea ocazie, contextul violenței în familie fusese luat în considerare. În circumstanțele cauzei, autoritățile ar fi trebuit să ia aceste elemente în considerare în toate deciziile lor referitoare la drepturile de vizită (a se vedea standardele GREVIO în paragraful 54 de mai sus).

93. Curtea mai notează că reclamanta a obținut hotărârea judecătorească prin care autoritatea de protecție a copilului era obligată să stabilească un grafic de întrevederi la 11 noiembrie 2016, dar un asemenea grafic a fost elaborat abia la 24 ianuarie 2017, după ce reclamanta a depus o cerere în acest sens. În pofida numeroaselor plângeri referitoare la nerealizarea graficului de întrevederi, abia la 23 mai 2017, din nou, la cererea reclamantei, un specialist în protecția copilului a însoțit-o într-o vizită la școala copiilor. Se pare că un sprijin mai cuprinzător a fost oferit abia în septembrie 2017, după un an de când copiii refuzaseră orice contact.

94. Curtea admite că, din punct de vedere practic, poate exista, într-adevăr, un moment în care devine inutil, dacă nu chiar neproductiv și dăunător, să se încerce forțarea unui copil de a se conforma unei situații pe care, din diverse motive, el o respinge. În plus, măsurile coercitive împotriva copiilor nu sunt dorite și trebuie să fie limitate în această zonă sensibilă (a se vedea *Suur*, pre-citată, § 96, și *Hokkanen v. Finlanda*, 23 septembrie 1994, § 58, Seria A, nr. 299-A). Cu toate acestea, deoarece obligația pozitivă a Statului de a restabili și facilita contactul dintre reclamantă și copiii săi nu a fost una de atingere a anumitor rezultate, ci de aplicare a mijloacelor, Curtea observă că faptele de mai sus descriu o situație în care nu a existat nicio încercare din oficiu din partea autorităților de a sprijini reclamanta. Ea a fost lăsată să-și apere dreptul de a menține un contact cu copiii prin eforturile sale proprii, inclusiv prin inițierea acțiunilor în instanță împotriva autorităților care ar fi trebui să-i acorde sprijin. În dosarul cauzei nu există nimic care să indice că autoritățile au dat dovadă de conștientizare sau sensibilitate față de vulnerabilitatea reclamantei în calitate de victimă a violenței în familie (a se vedea standardele GREVIO în paragrafele 54-55 de mai sus).

95. Ținând cont de cursul procesului de luare a deciziilor la nivel național în ansamblu și, în special, de eșecul autorităților naționale de a lua în

considerare incidentele de violență în familie la determinarea drepturilor de vizită a copiilor și, prin urmare, eșecul lor de a întreprinde măsuri prompte pentru a sprijini reclamanta în menținerea contactului cu copiii ei, Curtea constată că a avut loc o încălcare a Articolului 8 din Convenție.

III. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 14 COROBORAT CU ARTICOLUL 3 DIN CONVENȚIE

96. În final, reclamanta s-a plâns în baza Articolului 14 din Convenție coroborat cu Articolul 3, că eșecul autorităților de a întreprinde măsuri eficiente în vederea prevenirii violenței în familie a fost cauzat de faptul că ea este femeie și de complezența generală a autorităților față de violența împotriva femeilor.

97. Articolul 14 din Convenție prevede:

„Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta Convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.”

98. Curtea notează că această plângere nu este nici în mod vădit nefondată, nici inadmisibilă din orice alte motive enumerate la Articolul 35 din Convenție. Prin urmare, ea trebuie declarată admisibilă.

A. Argumentele părților

99. Reclamanta a susținut că autoritățile naționale au manifestat o atitudine discriminatorie față de ea atunci când au reacționat la plângerile sale referitoare la violența în familie. Ea s-a referit, în particular, la limbajul discriminatoriu folosit de către judecători atunci când i-au respins cererile de protecție, dar și la pasivitatea generală a autorităților în soluționarea cazului.

100. Guvernul a susținut că autoritățile naționale nu au fost pasive sau complezente în raport cu comportamentul lui A.I., astfel cum rezulta din observațiile sale referitoare la Articolul 3 din Convenție. Guvernul a argumentat că circumstanțele cauzei diferă de cele din cauzele *Eremia* (precitată) și *Munteanu v. Republica Moldova* (nr. 34168/11, 26 mai 2020), unde autoritățile fuseseră informate despre actele de violență în familie, însă încercaseră să convingă reclamantele fie să retragă plângerile, fie să păstreze familia unită prin „a fi drăguțe” cu agresorul. Guvernul a concluzionat că prezenta cauză nu relevă niciun element de discriminare.

B. Aprecierea Curții

101. Plângerea respectivă a reclamantei și cea bazată pe Articolul 3 din Convenție luat separat sunt diferite una de cealaltă. Este adevărat că elementul

central al fiecăreia este pretinsul eșec al autorităților de a întreprinde măsuri suficiente pentru a proteja reclamanta de violența în familie. Cu toate acestea, plângerea respectivă se bazează pe o acuzație mai largă: că acest eșec nu a fost un eveniment izolat, ci a rezultat din complezența generală a autorităților moldovenești în astfel de cazuri. Prin urmare, ea nu poate fi absorbită de plângerea bazată pe Articolul 3 de unul singur și trebuie examinată separat (a se vedea, pentru o abordare similară, *Opuz*, pre-citată, §§ 183-202; *Talpis*, pre-citată, §§ 140-49; *Munteanu v. Republica Moldova*, pre-citată, §§ 76 și 80-83, și *Y și alții v. Bulgaria*, nr. 9077/18, § 120, 22 martie 2022).

102. Principiile relevante, invocate mai întâi în cauza *Opuz* (pre-citată, §§ 184-91), au fost expuse pe larg în cauza *Volodina* (pre-citată, §§ 109-14) și recent rezumate în cauza *Y și alții v. Bulgaria* (pre-citată, § 122).

103. Nu există nici o îndoială că violența în familie în Republica Moldova afectează preponderent femeile; la fel se întâmplă și în toate Statele membre ale Consiliului Europei (a se vedea *Opuz*, § 132; *Volodina*, § 71, și *Y și alții v. Bulgaria*, § 124, toate pre-citate). Cu toate acestea, reclamanta nu s-a referit la un caz *prima facie* de pasivitate generală și discriminatorie din partea autorităților moldovenești în privința violenței în familie direcționate împotriva femeilor.

104. Prin urmare, trebuie să se verifice dacă există vreo dovadă de prejudecată împotriva femeilor din partea oficialilor de stat care s-au ocupat în mod special de cauza reclamantei.

105. În acest context, Curtea observă limbajul folosit în refuzul de a institui ordonanțele de protecție solicitate de către reclamantă sau de a investiga acuzațiile ei. În special, atunci când au argumentat că reclamanta nu a avut nevoie efectivă de ordonanțele de protecție solicitate, autoritățile au minimizat gravitatea plângerilor sale, afirmând că situația se referea la „neînțelegeri în familie” și că reclamanta prezenta elemente „de concertare” în alegațiile sale de violență, ceea ce submina credibilitatea declarațiilor sale cu privire la modul în care ea fusese rănită la 4 noiembrie 2016 (a se vedea paragrafele 13 și 16). Instanțele au insinuat de mai multe ori că reclamanta avea motive ascunse și solicita măsuri de protecție ca „mijloc de răzbunare”, deoarece „manifesta nemulțumirea” că nu menținea legătura cu copiii ei sau deoarece intenționa să folosească ordonanțele de protecție împotriva lui A.I. în alte procese (a se vedea paragrafele 16, 18 și 20 de mai sus). De asemenea, instanțele au descris cererile ei de protecție ca fiind „agresive” și neadecvate în procedurile privind violența în familie, deși ele doar urmau formulările din legislația internă (a se vedea paragrafele 15 și 16 și a se compara în paragrafele 46 și 47 de mai sus). Acest tip de limbaj pare să transmită stereotipuri, opinii preconcepute și mituri despre femei care abuzează de sistemul creat pentru a le proteja de violența în familie. Anume aceste considerente au determinat CEDAW să solicite Statelor-părți și organelor sale judiciare să asigure că toate procedurile legale în cauze care implică acuzații de violență în bază de gen împotriva femeilor sunt imparțiale, echitabile și

neafectate de stereotipurile de gen sau de implementarea discriminatorie a legislației, a normelor probatorii, a investigațiilor și a altor proceduri legale și cvasi-judiciare (a se vedea paragrafele 51 și 52 de mai sus).

106. În opinia Curții, combinarea factorilor de mai sus demonstrează în mod clar că acțiunile autorităților nu au reprezentat doar un simplu eșec sau întârziere izolată la examinarea violenței împotriva reclamantei, ci de fapt au tolerat violența, reflectând o atitudine discriminatorie față de reclamantă ca femeie. Având în vedere că cinci ani mai târziu a urmat o condamnare penală bazată pe aceleași fapte, rezultă că, la momentul evenimentelor, măsurile de protecție au fost respinse prin recurgerea la declarații și motive discriminatorii.

107. Considerațiile de mai sus, luate în ansamblu, conduc la concluzia că în circumstanțele prezentei cauze a avut loc o încălcare a Articolului 14 din Convenție coroborat cu Articolul 3.

IV. APLICAREA ARTICOLULUI 41 DIN CONVENȚIE

108. Articolul 41 din Convenție prevede:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocolelor sale și dacă dreptul intern al Înaltei Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă.”

109. Reclamanta a solicitat 14.250 de euro (EUR) pentru prejudiciu moral, luând în considerare compensațiile pentru prejudiciul moral acordate de către instanțele naționale în procesul penal împotriva lui A.I. De asemenea, ea a solicitat 3.840 EUR pentru costurile și cheltuielile suportate în fața Curții. Reclamanta a prezentat contractul încheiat cu reprezentatul ei legal și o fișă de pontaj detaliată a serviciilor juridice.

110. Guvernul a susținut că pretențiile erau excesive și nefondate, și a cerut Curții să le respingă.

111. Ținând cont de circumstanțele cauzei, Curtea acordă reclamantei întreaga sumă solicitată pentru prejudiciul moral, plus orice taxă care poate fi percepută la această sumă.

112. Având în vedere documentele aflate în posesia sa, Curtea consideră rezonabil să acorde întreaga sumă solicitată pentru costuri și cheltuieli, plus orice taxă care poate fi percepută reclamantei.

DIN ACESTE MOTIVE, CURTEA, ÎN UNANIMITATE,

1. *Declară* cererea admisibilă;
2. *Hotărăște* că a avut loc o încălcare a Articolului 3 din Convenție sub aspectul său material și procedural;

HOTĂRÂREA LUCA v. REPUBLICA MOLDOVA

3. *Hotărăște* că a avut loc o încălcare a Articolului 8 din Convenție;
4. *Hotărăște* că a avut loc o încălcare a Articolului 14 din Convenție coroborat cu Articolul 3;
5. *Hotărăște*
 - (a) că Statul reclamat trebuie să plătească reclamantei, în termen de trei luni de la data devenirii definitive a hotărârii în conformitate cu Articolul 44 § 2 din Convenție, următoarele sume, care urmează a fi convertite în moneda Statului reclamat la rata aplicabilă la data transferului:
 - (i) 14.250 EUR (paisprezece mii două sute cincizeci de euro), plus orice taxă care poate fi percepută, pentru prejudiciul moral;
 - (ii) 3.840 EUR (trei mii opt sute patruzeci de euro), plus orice taxă care poate fi percepută reclamantei, pentru costuri și cheltuieli;
 - (b) că, la expirarea celor trei luni menționate mai sus și până la data efectuării transferului, urmează a fi achitată o dobândă adițional sumelor de mai sus, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;
6. *Respinge* restul pretenției reclamantei cu privire la satisfacția echitabilă.

Redactată în limba engleză și notificată în scris la 17 octombrie 2023, în conformitate cu Articolul §§ 2 și 3 din Regulamentul Curții.

Hasan Bakırcı
Grefier

Arnfinn Bårdsen
Președinte